

Onderzoekers. Foto Joost Geraets

HET VERMINDEREN VAN SCHADE DOOR EEN DEEL OP TE OFFEREN

Dassen verleiden met vroegrijpende mais?

De dassenpopulatie in Nederland heeft zich sinds de jaren tachtig van de vorige eeuw goed hersteld. Inmiddels zijn er meer dassen dan ooit in ons land. Agrariërs zijn daar niet blij mee, omdat dassen flinke schade in maisvelden veroorzaken. In opdracht van BIJ12-Faunazaken hebben de Zoogdiervereniging, Van Bommel Faunawerk en Wageningen University & Research onderzocht of dassen onderscheid maken tussen maisrassen op grond van het tijdstip van afrijpen. En zo ja, of daarmee het foerageergedrag zo gestuurd kan worden dat de schade kan worden beperkt.

TEKST JOHAN THISSEN, JOS GROTEN EN MAURICE LA HAYE

Het dieet van dassen bestaat voornamelijk uit regenwormen. Mais staat op een goede tweede plaats. Dassen eten mais het liefst in het stadium van het begin van afrijping van de korrel, het zogenoemde melkrijpe stadium. Als dat stadium voorbij is, lusten ze ook nog wel de hardere korrels. Schade aan mais treedt op van juli tot het

einde van de maisoogst in de late herfst. Schade door dassen is over het algemeen niet erg groot. Dassen leven in kleine familiegroepen in een vast territorium dat ze hevig verdedigen tegen andere dassen. Er komen dus geen horden dassen naar één maisveld. Toch kan een individuele das al behoorlijk wat schade opleveren. Bij dassenschade kan een agrariër een

verzoek om tegemoetkoming indienen bij BIJ12, een uitvoeringsorganisatie van de gezamenlijke provincies. Het gemiddelde bedrag van de getaxeerde schade op één bedrijf was in de afgelopen jaren zo'n € 870, met enkele grote uitschieters van meer dan € 5.000. Om dassenschade in te perken is er behoefte om meer grip te krijgen op het foerageergedrag van dassen op mais.

PROEFVELDEN

Om de eventuele voorkeur van dassen voor specifieke maisrassen te onderzoeken zijn in 2018 twee proefvelden ingezaaid met verschillende rassen: een veld in Limburg en een in Drenthe. Op het proefveld bij Nunhem (Limburg) trad vanaf begin juli aanzienlijke schade door dassen op met een duidelijke voorkeur van de dassen om vroeg afrijpende mais te eten. De schade op het proefveld bij De Kiel (Drenthe) was veel lager, al bevestigde het beeld van de schade daar wel de resultaten van het proefveld bij Nunhem. In Nunhem zijn twee dassen (een mannetje en een vrouwtje) voorzien van een zender en wekenlang gevolgd, waarmee we duidelijke resultaten hebben kunnen krijgen. In De Kiel lukte het helaas niet om dassen te vangen.

MAISRASSEN

Binnen het aanbod van beschikbare snijmaisrassen in Nederland is een ruime keuze tussen vroegbloeiende tot en met laatbloeiende rassen, met een verschil in bloeitijdstip van circa drie weken. Op het proefveld zijn daarom vijf maisrassen ingezaaid met verschillende afrijpingstijdstippen: (1) ultravroeg, (2) zeer vroeg, (3) vroeg, (4) middenvroeg en (5) middenlaat. Daarmee is de range van afrijpingstijdstippen gebruikt die in Nederland gangbaar zijn.

Op het proefveld in Nunhem zijn de maisrassen in tweevoud uitgezaaid, in proefstroken van circa 100 m lang en 12 m breed. Rond de proefstroken werd het proefveld opgevuld met 'middenlaat' mais. Er is ingezaaid met de in de landbouwpraktijk gebruikelijke zaaidichtheid van 10 zaden per meter en een afstand van 75 cm tussen de rijen.

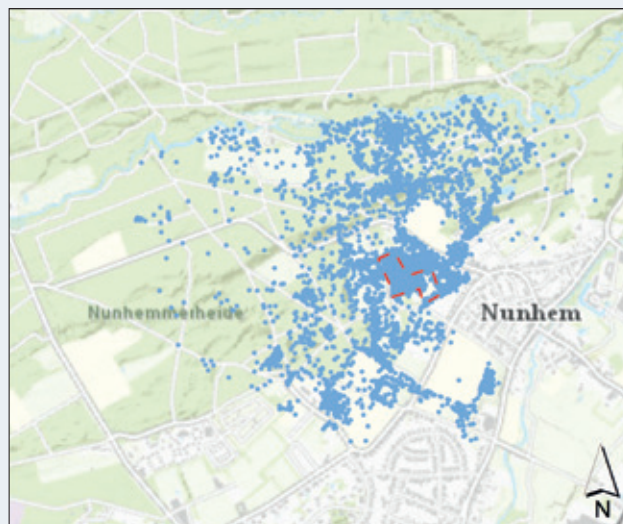
SCHADE

De schade werd opgenomen in vierkante plots van 36 m². De verschillen in schadebeeld tussen de proefstroken zijn direct te zien (zie zoogdier digitaal). In strook 3, waarin een ultravroeg maisras was ingezaaid, was er op veel plekken meer dan 30% schade aangericht, waarvan zelfs één plot volledig (100%) was beschadigd. Ook strook 7, de strook met het 'ultravroeg' maisras, liep relatief veel schade op. Binnen de overige proefstroken was er vrijwel overall minder dan 10% schade aangericht.

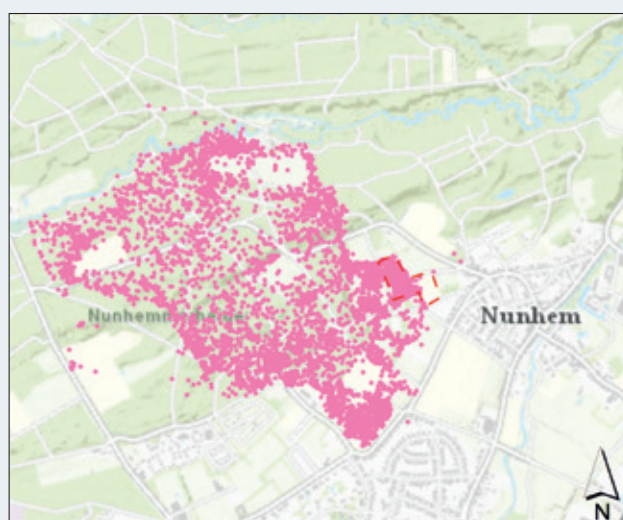
GEZENDERDE DASSEN

Dassenexpert Jaap Mulder werd ingehuurd om dassen te vangen en te voorzien van een zender. Op 9 juli 2018 werd, op een plek 200 meter ten noordwesten van het hoofdproefveld bij Nunhem, een mannelijke das gevangen en van een zender voorzien (das Leon). Een dag later werd op dezelfde plek een vrouwelijke das gevangen (das Tineke). Het was opvallend dat dassen Leon en Tineke niet in dezelfde burcht bleken te wonen. De burcht van Tineke ligt net ten westen van de Leumolen, hemelsbreed op circa 630 meter ten noordwesten van het proefveld. De burcht van Leon ligt ten oosten van de Leumolen, meer dan 500 meter van de burcht van Tineke en op circa 390 meter van het proefveld.

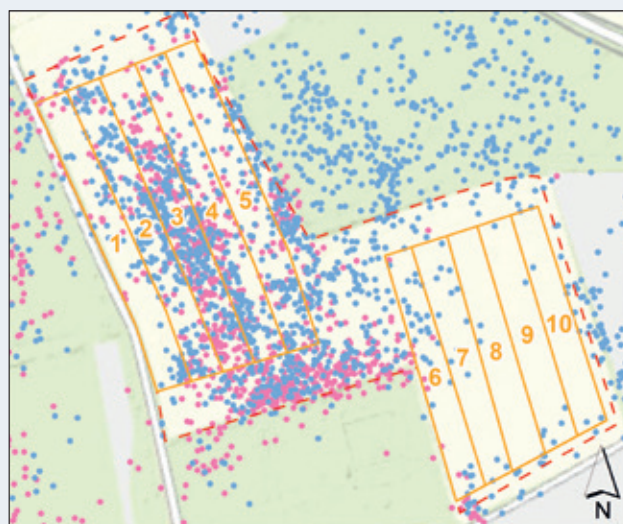
Beide gezenderde dassen waren veelal actief op het proefveld (figuur 1 en 2). Het terreingebruik van het mannetje en het vrouwtje was verschillend, zelfs op het niveau van het proefveld. Dit veld ligt midden in het thuisbereik van Leon, maar aan de rand van het thuisbereik van Tineke. Het is zelfs zo dat Tineke de oostelijke helft van het proefveld niet heeft bezocht. De oostgrens van haar thuisbereik loopt van zuid

▲ Figuur 1: GPS registraties van das Leon.

▲ Figuur 2: GPS registraties van das Tineke.

▲ Figuur 3: GPS registraties beide dassen.

LEGENDA

- GPS das Leon
- GPS das Tineke
- ▭ Proefveld Nunhem
- ▭ Proefstroken Nunhem

Met dank aan Jaap Mulder en Silvavir ecologisch advies

Dassenschade. Foto Ton Popelier

naar noord, dwars door het proefveld, en van daaruit verder naar het noorden dwars door het thuisbereik van Leon. De Leubeek was de noordgrens van de thuisbereiken van beide dassen.

De twee gezenderde dassen bij Nunhem bezochten de westelijke helft van het hoofdproefveld bij Nunhem heel vaak, maar de oostelijke helft bijzonder weinig (figuur 3). Dat ook het mannetje de oostelijke helft meed, kan een gevolg zijn van het feit dat de kolfzetting van de mais in de oostelijke helft erg slecht was door de zeer droge zomer.

GEZENDERDE DASSEN EN SCHADE

In het westelijke vlak op het proefveld in Nunhem is per proefstrook een duidelijk verband zichtbaar tussen de waargenomen schade en het aantal minuten dat Leon en Tineke aanwezig waren (afgeleid uit de GPS-punten) in een specifieke strook. Het vroegrijpende gewas had de meeste schade en het laat afrijpende ras de minste. De regressielijn vertoont dan ook een keurige volgorde in rijpingstijdstip: middenlaat, middenvroeg, vroeg, zeer vroeg en ultravroeg.

SCHADE AAN MAISRASSEN

Uit de schademetingen in het veld en uit de GPS-gegevens blijkt dat de ultravroeg afrijpende rassen overduidelijk het meest in trek waren bij de dassen, aangezien andere rassen veel minder schade hadden. Soms was er wel enige schade aanwezig in de plots die grensden aan het ultravroeg ras. Toch was de schade het meest geconcentreerd in de strook met het ultravroeg afrijpende ras. Opmerkelijk was de grote schade in een strook van 60 bij 18 meter direct ten zuiden van de proefstroken 1 t/m 5. In deze zuidelijke strook, die tegen een bosrand aan lag en voorzien was van meer schaduw, was de mais groener en malser gebleven, waarvan de dassen maar al te goed wisten te profiteren.

CONCLUSIE

Deze studie heeft laten zien dat bij het aanbieden van maisrassen met verschillend afrijpingstijdstip, dassen een duidelijke voorkeur hebben om de kolven van het vroegst afrijpende ras te gaan eten. Het lijkt er dan ook op dat daarmee dassenschade gestuurd en geconcentreerd kan worden tot specifieke locaties met een vroeg afrijpend ras. Daarmee zou dassenschade in andere delen van een perceel met een later afrijpend ras mogelijk voorkomen of verminderd kunnen worden. In de praktijk zou dit bijvoorbeeld kunnen werken door in een dassenterritorium minimaal 1.000 m² ultravroeg mais in te zaaien op een plek op korte afstand van de hoofdburcht of op minder goede delen van een perceel, zoals langs bosjes of op kopakkers. We pleiten dan ook voor een grootschalige praktijkproef om deze hypothese zorgvuldig te kunnen testen.

Onze dank gaat uit naar dassenvrijwilligers Joost Geraets, Philip Bossenbroek en Leon Cramers. Hun hulp was van grote meerwaarde!

Diercoloog JOHAN THISSEN is werkzaam bij Van Bommel Faunawerk en heeft samen met MAURICE LA HAYE – werkzaam bij de Zoogdierverseniging – en JOS GROTEN – werkzaam bij Wageningen University & Research – onderzoek gedaan naar dassenvraat op maissoorten.

Das. Foto Paul van den Engel